

Кадієвська Ірина Аркадіївна

доктор філософських наук,
професор кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін
Військової Академії (м. Одеса)
вул. Фонтанська дорога, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3134-8574

МОТИВАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ЖИТТЄВОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)

Актуальність проблеми. Мотивація виступає справжнім локомотивом прогресу людської цивілізації, адже це та могутня сила, яка здатна спонукати нас до дій заради досягнення значущих цілей. Без високого рівню мотивації просто не можливо досягти успіху та помітних результатів у будь-якій сфері людської діяльності. Саме тому, особливої актуальності набуває проблема підвищення мотивації в контексті життєвої спрямованості особистості. Для розв'язання цієї проблеми необхідно переосмислити застарілі уявлення про ключові фактори демотивації.

Мета статті полягає у соціально-філософському аналізі ключових механізмів мотивації, та можливостей її підвищення в контексті формування персональної життєвої спрямованості особистості.

Для реалізації означеної мети було використано такі **методи**, як: метод критичного аналізу наукової літератури з означеної проблематики, діалектичний, індуктивний, дедуктивний, а також метод системного аналізу.

Результати дослідження. Розуміння філософських та психологічних аспектів мотивації в контексті життєвої спрямованості особистості є досить важливим не лише для саморозвитку, але й для конкретної самореалізації у будь-яких видах людської діяльності. Рівень мотивації значною мірою пов'язаний із наявністю значущої мети, яка сприймається особистістю як своя, бажана та добровільно обрана із багатьох інших. Формування та розвиток сприятливого середовища зможе позитивно впливати на рівень персональної мотивації. В той же час як негативне середовище, відсутність взаємної уваги, поваги та довіри здатне помітно знижувати рівень мотивації. Демотивуючий ефект може викликати як конфліктне (агресивне) середовище, так й байдуже (пасивне) середовище. Не менш важливим фактором мотивації є самодисципліна. Надмірна самодисципліна може призводити до перенапруження та втрати мотивації в цілому.

Однією із провідних причин демотивації можна вважати тривалі психологічні стани байдужості та апатії. Ці стани нині є надзвичайно розповсюдженими. По-перше, в умовах підступної та кровопролитної російсько-Української війни, більшість громадян нашої держави потерпають від таких важких психологічних станів, як: турбота, занепокоєння, жах, розчарування та ін. По-друге, вважаючи на те, що психологічний стан байдужості та апатії є одним із захисних механізмів, він може бути активований не лише кризовими факторами, але й інформаційним перевантаженням в цілому. По-третє, апатія, байдужість, та їх невідворотний наслідок – демотивація, найчастіше наздоганяє особистостей, які страждають на аліксітімію, яка являє собою нездатність розрізняти, розуміти, ідентифікувати та виражати власні емоційні стани. По-четверте, відсутність позитивного зворотнього зв'язку може поступово призводити до розчарування, байдужості та демотивації в цілому.

Ключові слова: мотивація, мотив, стимул, потреби, життєва спрямованість особистості.

Вступ. До проблеми мотивації постійно звертаються вчені з різних галузей знань. Філософи намагаються виявляти ті провідні чинники, які детермінують людську активність в цілому. Так, зокрема, ретельно аналізуються різноманітні матеріальні та духовні цінності, потреби та інтереси крізь призму мотивації людської особистості. Філософський підхід проявляється в цілеспрямованому та послідовному намаганні знаходити, виявляти та обґрунтовувати різноманітні індивідуальні та суспільно значущі смисли, які обумовлюють спрямованість як кожної окремої особистості, так й людства в цілому. Психологічний підхід до проблем мотивації полягає у глибинному вивченні таких психологічних установок, які так чи інакше обумовлюють як зовнішню, так і внутрішню мотивацію. Очевидно психологи значну увагу приділяють не лише теоретичним, але також й практичним аспектам цієї надзвичайно актуальної в усі часи проблеми. Історичний підхід до аналізу мотивації відрізняється концентрацією уваги не на суб'єктивно-особистісних, а на об'єктивно-історичних аспектах формування та розвитку мотивації у різні історичні періоди. Проблема мотивації є добре вивченою, але досі актуальною.

Мета статті полягає у соціально-філософському аналізі ключових механізмів мотивації, та можливостей її підвищення в контексті формування персональної життєвої спрямованості особистості.

Для реалізації означеної мети було використано такі **методи**, як: метод критичного аналізу наукової літератури з означеної проблематики, діалектичний, індуктивний, дедуктивний, а також метод системного аналізу.

Результати дослідження. Існують численні теорії, що описують процеси мотивації, включаючи ієрархію потреб Маслоу, теорію самодетермінації, теорію діяльності Леонтьєва та концепцію позитивної та негативної мотивації. Термін «мотивація» по-різному використовується різними авторами. Разом із тим майже всі автори переконані в тому, що мотивація є провідним джерелом людської активності. Ретельний аналіз мотивації різних конкретних форм поведінки людини можна знайти в наукових працях П.М. Якобсона. Відомий дослідник Хекхаузен пропонує систематизацію основних підходів дослідження мотивації. Основоположником цих досліджень, але його думку, є Ч. Дарвін, який пояснював відмінності у будові тіла та у поведінці живих істот у боротьбі за виживання. Дослідження в цій галузі продовжуються, фокусуючись на внутрішніх та зовнішніх факторах, що впливають на поведінку. Таким чином, можна переконливо стверджувати, що наукова увага та інтерес до проблем мотивації залишається стабільно високим. Існують численні наукові теорії, які так чи інакше намагаються витлумачити та пояснити сутність, природу та структуру мотивації. Теорія Абрахама Маслоу намагається пояснити складні механізми формування та розвитку мотивації крізь призму можливостей задоволення актуальних матеріальних та духовних потреб. На думку вченого, вже задоволені ті або інші потреби втрачають свою властивість мотивувати. Абрахам Маслоу у своїх творах неодноразово зазначав про те, що в першу чергу має бути задоволений перший рівень базових (фізіологічних) потреб. Лише після цього особистість стає спроможною переходити на більш високий рівень задоволення духовних потреб. Тобто, пізнавальні, моральні, естетичні, релігійні, комунікативні та інші потреби стають актуальними лише після задоволення базових потреб, які, на думку науковця, завжди є первинними. На думку американського психолога Фредерика Герцберга, існує три рівні ключових людських потреб. Першу групу становлять буттєві потреби. На другому рівні потреби комунікативні та на третьому рівні потреби у самоздійсненні. Як відомо, в піраміді потреб Абрахама Маслоу найвищий рівень належить саме цій потребі самоздійснення.

Якщо звернутись до наукової спадщини Девіда Максвела, можна також знайти цікаві ідеї пов'язані із проблемою мотивації. Так, на думку вченого, загальний рівень мотивації є прямо пропорційним до тих реальних зусиль, які людина докладає в своїй діяльності. Тобто науковець наголошував на тому, що лише працьовитість, цілеспрямованість та наполегливість здатні реально підвищувати мотивацію особистості. Максвел постійно намагався просувати цю ідею у своїх роботах, зауважуючи на тому, що саме вольовий компонент виявляється ключовим в складних процесах підвищення персональної мотивації. Існує також цікава теорія,

запропонована вітчизняним спортивним психологом Челпановим, який аналізує свій практичний досвід дійшов висновку про те, що рівень персональної мотивації значно підвищується під впливом т.з. евстресу (позитивного стресу). Тобто помірне збудження чинить саме такий вплив на людський організм, який сприяє підвищенню мотивації. Насправді існує чимало наукових теорій, які так чи інакше, намагаються розв'язати найскладніші питання формування та розвитку мотивації. Серед подібних теорій поважне місце займає Теорія самовизначення, в якій зокрема зазначається, що як внутрішня, так й зовнішня мотивація, залишатимуться на досить високому рівні за умови якісного задоволення наступних провідних потреб: по-перше, це потреба у компетентності, коли під час виконання тієї або іншої діяльності, людина бажає почувати себе спроможною впоратись із усіма актуальними завданнями. Насправді значення задоволення цієї потреби важко переоцінити, оскільки досить часто, на жаль, можна спостерігати ситуації, коли не зрозумілі пояснення та інструкції можуть лише демотивувати. По-друге, це потреба в автономії, коли особистість чітко знає, розуміє та усвідомлює, що вона вільно та самостійно обирає те, чим буде займатись. По-третє, це потреба у приналежності, яка виражається у бажанні особистості бути важливою частиною якоїсь спільноти.

Аналізуючи різні наукові теорії стає цілком зрозуміло, що якість та рівень мотивації безпосередньо пов'язані із спрямованістю особистості. В цілому можна сказати про те, що спрямованість особистості, це певна сукупність її провідних мотивів. Позитивна мотивація пов'язана із прагненням до досягнення задоволення, радості та різноманітних позитивних емоцій. Негативна мотивація ґрунтується на бажанні уникнути болю, стресу, страху чи покарання. Внутрішня мотивація (процесуально-змістова) виходить із внутрішніх потреб, інтересів та здібностей людини, наприклад, робота, тому що вона подобається. Зовнішня мотивація пов'язана із зовнішніми стимулами, такими як зарплата, схвалення чи уникнення покарання.

Основні мотиви людської активності включають біологічні (їжа, сон), просоціальні та афіліативні (спілкування, статус), пізнавальні (цікавість, навчання), професійні (кар'єра), естетичні (краса), моральні, а також мотиви самоствердження (престижні), мотиви ідентифікації з іншою людиною, мотиви влади, а також прагнення радості (позитивна мотивація) або уникнення болю/страху (негативна мотивація). Біологічні мотиви пов'язані з підтриманням життєдіяльності та включають фізіологічні потреби, такі як голод, спрага, сон, а також уникнення болю та підтримання температури тіла. Пізнавальні мотиви проявляються у прагненні до отримання нових знань та інформації. Просоціальні мотиви орієнтовані на взаємодію з іншими людьми та суспільством в цілому, включаючи досягнення певного соціального статусу. Мотиви ідентифікації з іншою людиною пов'язані із прагненням бути схожим на власного кумира. Мотиви влади проявляються у прагненні займати лідерські позиції та управляти іншими людьми. Естетичні мотиви спрямовані на отримання насолоди та задоволення від таких естетичних категорій, як: краса, гармонія та прекрасне у різних формах, наприклад, у спілкуванні, творчості, мистецтві чи спілкуванні із природою. Утилітарно-практичні мотиви пов'язані з отриманням практичної користі чи матеріальних цінностей. Професійні мотиви пов'язані з розвитком у професійній сфері, досягненням кар'єрних цілей та отриманням задоволення від своєї роботи.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що спрямованість особистості це те, чого людина бажає в першу чергу та до чого звикла прагнути у своєму житті. Причому ці бажання виступають у якості центрального стрижня особистості. Спрямованість особистості визначає провідний стиль, в якому живе людина. Тобто спрямованість, це досить складна властивість людини, яка певною мірою дозволяє зрозуміти провідну мету та визначальні мотиви особистості. Адже, знаючи, на що саме людина орієнтується в житті, які в неї ключові мотиви, можна певним чином прогнозувати її найбільш ймовірні моделі поведінки та життєві сценарії. Крім цього, спрямованість майже завжди безпосередньо залежить від соціальних умов та оцінюється з точки зору моральних, правових, релігійних норм та культурних традицій.

Однією із найважливіших функцій спрямованості особистості є функція сенсотворча, адже всі люди так чи інакше бажають знайти провідний сенс власного життя. Провідна ідея в цьо-

му контексті полягає у тому, що без смислу немає та не може бути ніякої мотивації. Тому саме спрямованість здатна організовувати та впорядковувати людську діяльність та виявляти сенс у різних сферах суспільного та особистого буття людини. Таким чином, спрямованість кожної особистості не виникає раптово та несподівано. Насправді спрямованість виявляється більш-менш стабільною. Вона формується поступово, крок за кроком. Мотивація особистості безпосередньо пов'язана із різноманітними: прагненнями, бажаннями, схильностями, інтересами, ідеалами та переконаннями, які входять до структури світогляду. Бажання виражаються в будь-якій усвідомленій потребі. Саме тому наші бажання мають властивість прояснювати мету та підсилювати мотивацію. Стремління охоплюють ті бажання, які є підкріпленими вольовим компонентом. Інтереси являють собою прагнення до пізнання та покращення чого-небудь. Саме наші інтереси зазвичай визначають зміст будь-якої діяльності. Цікавою особливістю інтересу є те, що він має здатність не вгасати, а навпаки, підсилюватись в процесі задоволення актуальної потреби. Схильність, в свою чергу, визначає активну орієнтацію. Вона стимулює людину рухатись у певному напрямку. Схильність може виникати тоді, коли інтерес підкріплюється вольовим компонентом свідомості. Ідеал являє собою конкретний узагальнений образ провідної мети особистості. Це певний особистісний орієнтир та опора в процесі прийняття важливих рішень. Ідеал можна вважати своєрідною основою світогляду. Переконання виступають вищою формою спрямованості особистості. Це розвинена система мотивації діяти відповідно до власних принципів.

Таким чином, в залежності від провідного об'єкту бажання, існує низка провідних типів особистої спрямованості. Спрямованість на себе чи індивідуалізована спрямованість виражається у прагненні людей до самореалізації, а також задоволення та розвитку своїх особистих потреб. Це, безумовно, прагнення досягти реалізації власних цілей та успіху. Цілеспрямованість, відповідальність та активність можна вважати провідними особливостями особистостей із яскраво вираженою індивідуалізованою спрямованістю. Нерідко ці люди є досить сильними та впевненими у собі, однак, час від часу у них може проявлятися не здатність звертатись за допомогою.

В цілому можна сказати про те, що спрямованість на себе характеризується стабільним та досить високим рівнем мотивації. В той же час, існує т.з. колективістська спрямованість або спрямованість на інших. Провідною потребою цього типу є спілкування з іншими людьми. Можна із впевненістю говорити про те, що такі особистості, як правило, є не конфліктними. Вони люблять допомагати та щиро співчувати іншим людям. Характерною особливістю цього типу особистості є очікування схвалення із боку оточуючих. Аналізуючи зазначений тип особистості, можна зробити висновок про те, що досить часто саме такі персоналії здебільшого виявляються надійними та відповідальними. Прагматична спрямованість чи ділова спрямованість виражається у поєднанні власних та ділових інтересів. Для цього типу особистості характерні: серйозність, вимогливість та доброчесність. Такі персоналії надзвичайно люблять навчатись. Таким чином можна зробити висновок про те, що спрямованість, це сукупність інтересів та схильностей особистості, що в свою чергу визначає якість та рівень персональної мотивації.

Поряд із соціально прийнятними позитивними різновидами спрямованості особистості, існує ціла низка асоціальних різновидів спрямованості особистості. Так, асоціальність, являє собою спрямованість на порушення моральних та правових норм. Вона може проявлятися в різноманітних переконаннях про те, що успіх невід'ємно пов'язаний із порушенням моральних та правових норм.

Так, не лише на рівні теоретичної, але й на рівні побутової свідомості, безперервно циркулюють найрізноманітніші уявлення про мотивацію, її відкриті та приховані складники. Така очевидно прискіплива увага до проблем мотивації, обумовлюється саме тими провідними функціями, які виконує мотивація в житті кожної людини, незважаючи на вікові, професійні, світоглядні, та будь-які інші особливості. Справа полягає в тому, що більшість людей досить гарно знає, розуміє та усвідомлює, що мотивація в першу чергу, це та внутрішня сила,

яка викликає в нас бажання діяти та переходити від думок до реалізації планів. Від проєктів до втілення, від мрій до конкретних дій. В нашому житті мотивація відіграє принципову та надзвичайно важливу роль. Вона підштовхує нас до дій, стимулює та допомагає досягти поставлених цілей. Розуміння філософських та психологічних аспектів мотивації є досить важливим не лише для саморозвитку, але й для конкретної самореалізації у будь-яких видах людської діяльності.

Таким чином, можна зробити перше узагальнення про те, що знання та розуміння складних механізмів мотивації, може реально допомогти кожному з нас більш ефективно управляти власним життям. Внутрішня мотивація ґрунтується на особистих інтересах, цінностях та переконаннях. Зазвичай, коли людина перебуває під впливом внутрішньої мотивації, її надихає самий процес діяльності, який сприймається як захоплюючий, цікавий та приємний. Саме внутрішня мотивація є досить потужною, оскільки, як вже зазначалось, вона безпосередньо пов'язана із індивідуальним світоглядом, світосприйняттям, життєвим спрямуванням та провідними ціннісними орієнтаціями особистості. Натомість, зовнішня мотивація, ґрунтується на різноманітних зовнішніх факторах, до них можна віднести прагнення до схвальних оцінок чи намагання уникнути можливого покарання. Особистості, які перебувають під впливом переважно зовнішньої мотивації, прагнуть досягти мети задля задоволення потреб у зовнішньому визнанні та винагороді. Зовнішня мотивація звичайно може бути дієвою тактично, але стратегічно вона, на жаль, може виявлятися не ефективною.

Рівень мотивації значною мірою пов'язаний із наявністю значущої мети, яка сприймається особистістю як своя, бажана та добровільно обрана із багатьох інших. Інформативним сигналом про те, що людина обрала свою мотивуючу ціль, може бути виникнення приємного емоційного стану творчого натхнення, ентузіазму та бажання діяти. Можна навіть із впевненістю говорити про те, що справжня мотивуюча ціль може наповнювати персональне людське життя сенсом. Відповідно до відомого SMART-підходу до постановки цілей, саме вдало обрані цілі допомагають нам концентруватись на своїх найважливіших пріоритетах та ефективно досягати досить високих результатів. Так, зокрема в контексті означеного підходу зазначається, що задля того, аби ціль стала мотивуючою, вона має бути: специфічною, вимірною, досяжною, релевантною та обмеженою в часі. Найголовніше в даному випадку саме те, аби та чи інша ціль була глибоко усвідомлена особистістю. Тобто вкрай необхідним є розуміння того, як саме обрана ціль співвідноситься із внутрішніми цінностями та інтересами.

Не менш важливий вплив на рівень персональної мотивації чинить домінуючий емоційний стан особистості. Численні наукові дослідження на цю тему переконливо показують та доводять, що такі негативні емоції, як: жах, турбота, занепокоєння та інші, спроможні суттєво знижувати рівень мотивації та призводити до зневіри у власні сили. Тобто одночасно спостерігається зниження самооцінки та рівню впевненості у собі. Натомість, такі позитивні емоції, як: радість, натхнення та інтерес, можуть помітно підвищувати рівень персональної мотивації. Насправді все виявляється цілком логічним, оскільки саме емоційний стан безпосередньо впливає на всі рівні людської активності.

Дослідники психологічних аспектів мотивації у своїх роботах значну увагу приділяють питанням формування та розвитку сприятливого та стимулюючого середовища, яке в свою чергу зможе позитивно впливати на рівень персональної мотивації. Так, насправді майже усе, що пов'язано із середовищем, в якому живе, спілкується та працює людина має надзвичайно важливе значення. Цілком зрозуміло, що надихаюче та підтримуюче середовище звичайно стимулює нас до високих досягнень. Тому варто серйозно та неупереджено розібратись, що ж собою являє це найкраще, бажане мотивуюче середовище? По-перше, це таке середовище, в якому створюється та постійно підтримується доброзичлива атмосфера взаємної уваги та поваги один до одного. Рівень персональної мотивації значно підвищується саме в таких умовах, коли люди проявляють у комунікації свої найкращі моральні якості. Це, зокрема, проявляється в небайдужості та готовності ефективно взаємодіяти. Безумовно, у науковому дискурсі співіснують досить різні вдало обґрунтовані уявлення про мотивуючу атмосферу.

На думку багатьох експертів, мотивуюче середовище передбачає високу концентрацію креативних, проактивних, та високо мотивованих особистостей. За цією логікою, взаємодія між людьми включає постійний обмін, емпатію, тобто безперервний процес взаємного впливу. В той же час варто зазначити, що т.з. негативне середовище, відсутність взаємної уваги, поваги та довіри здатне помітно знижувати рівень мотивації. На жаль, подібних прикладів навколо нас є досить багато. Тобто, демотивуючий ефект може викликати як конфліктне (агресивне) середовище, так й байдуже (пасивне) середовище.

Не менш важливим фактором мотивації є самодисципліна. Ми знаємо, що аби досягти актуальної мети, необхідно спланувати гарну стратегію. Очевидно, що ретельно дотримування подібних планів є досить важким та вимагає додаткових зусиль. Однак, надмірна самодисципліна може призводити до перенапруження та втрати мотивації в цілому. Ось чому для кожного з нас так важливо знаходити баланс між активністю та відпочинком, адже, як вже зазначалось, хронічне перевантаження та перевтома можуть призводити лише до таких негативних наслідків, як психологічне виснаження та емоційне вигорання. Подібні стани, як ми знаємо, характеризуються стрімким зниженням рівню персональної мотивації.

Таким чином, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що мотивація, це в першу чергу досить складне психологічне явище, яке підштовхує нас до дій, спрямованих на задоволення актуальних індивідуальних та групових потреб. Мотиви, зокрема, засновані на системі актуальних потреб. Вони на певний час підвищують людську активність та визначають вибір людини між різними можливостями. Крім того саме мотиви визначають ті або інші конкретні цілі. Тобто, мотивація являє собою сукупність стійких психологічних факторів, які визначають спрямованість та активність людини, систему її цінностей та характер діяльності в цілому. Причому досить важливо відмітити, що первинними в психологічних механізмах мотивації виступають саме потреби. В процесі становлення особистості її потреби трансформуються, тобто відбувається поступовий перехід з нижнього рівню (фізіологічних потреб) на вищий рівень (духовних потреб). З наукової точки зору мотивація зачіпає актуальні потреби, які створюють відчуття певного дискомфорту, якого людина бажає позбутись в першу чергу.

Таким чином ми маємо низку близьких та взаємопов'язаних понять, знання та розуміння яких дозволяє пояснити складні психологічні механізми мотивації. До цих понять слід віднести: потреби, стимули та мотиви. Стимулом в даному контексті може виступати будь-який сигнал із зовнішнього світу, який торкається актуальних потреб та завдяки цьому підвищує мотивацію. Важливо також чітко усвідомлювати, що система персональних ціннісних орієнтацій та потреб завжди є унікальною та неповторною. Саме тому не існує універсальних стимулів людської активності, які були б спроможні однаково підвищувати мотивацію в усіх людей.

Таким чином, вже на початку нашого аналізу стає цілком зрозумілим, що без високого рівню мотивації просто не можливо досягти успіху та помітних результатів у будь-якій сфері людської діяльності. Саме тому, на перший план виходить питання про те, чому в сучасному суспільстві так багато людей відрізняються досить низьким рівнем персональної мотивації. Безумовно не існує точної та однозначної відповіді на це діалектичне питання. В той же час, однією із провідних причин демотивації можна вважати тривалі психологічні стани байдужості та апатії. Ці стани нині є надзвичайно розповсюдженими. По-перше, в умовах підступної та кровопролитної російсько-Української війни, більшість громадян нашої держави потерпають від таких важких психологічних станів, як: турбота, занепокоєння, жах, розчарування та ін. Доволі довге перебування у подібних емоційних станах, в свою чергу, може призводити до емоційного вигорання та психологічного виснаження. По-друге, вважаючи на те, що психологічний стан байдужості та апатії є одним із захисних механізмів, він може бути активований не лише кризовими факторами, але й інформаційним перевантаженням в цілому.

Насправді в сучасному суспільстві спостерігається надмірне перевантаження як індивідуальної, так й суспільної свідомості різноманітною інформацією, серед якої, на жаль, значне місце належить негативному контенту. Тому різноманітні драматичні, тривожні та страшні інформаційні послання можна віднести до найбільш розповсюджених стрес-факторів нашо-

го сьогодення. В результаті можна спостерігати поступове зниження можливостей емоційного реагування на те, що відбувається. У багатьох людей майже зникає здатність до емпатії, та відповідно, зростає ефект байдужості та апатії, що в свою чергу призводить до демотивації. По-третє, можна з впевненістю говорити про те, що апатія, байдужість, та їх невідворотний наслідок – демотивація, найчастіше наздоганяє особистостей, які страждають на аліксітімію, яка являє собою нездатність розрізняти, розуміти, ідентифікувати та виражати власні емоційні стани. Тобто реагування само по собі відбувається, але емоції не знаходять належного вираження. Саме тому особистості, які страждають на аліксітімію, можуть сприйматись оточуючими як демотивовані. По-четверте, варто особливо наголосити на тому, що відсутність позитивного зворотнього зв'язку в соціумі на людську активність, може поступово призводити до розчарування, байдужості та демотивації в цілому. Насправді дуже прикро буває спостерігати за ситуаціями, коли досить високий рівень мотивації в юнацькому віці не знаходить належної уваги та підтримки. Таким чином можна говорити про те, що апатія дійсно може виникати та закріплюватись під впливом різноманітних як зовнішніх, так й внутрішніх факторів. Однак у будь-якому випадку, результатом буде зниження рівню персональної мотивації.

Висновки. Отже в результаті дослідження були зроблені наступні висновки. В нашому житті мотивація відіграє принципову та надзвичайно важливу роль. Вона підштовхує нас до дій, стимулює та допомагає досягти поставлених цілей. Аналізуючи різні наукові теорії стає цілком зрозуміло, що якість та рівень мотивації безпосередньо пов'язані із спрямованістю особистості.

Спрямованість особистості являє собою сукупність внутрішніх мотивів, цілей, переконань, цінностей, інтересів та прагнень, які визначають поведінку людини, надаючи їй напрямків та сенс у житті. Рівень мотивації значною мірою пов'язаний із наявністю значущої мети, яка сприймається особистістю як своя, бажана та добровільно обрана із багатьох інших.

Не менш важливий вплив на рівень персональної мотивації чинить домінуючий емоційний стан особистості. Такі негативні емоції, як: жах, турбота, занепокоєння та інші, спроможні суттєво знижувати рівень мотивації та призводити до зневіри у власні сили. Тобто одночасно спостерігається зниження самооцінки та рівню впевненості у собі. Натомість, такі позитивні емоції, як: радість, натхнення та інтерес, можуть помітно підвищувати рівень персональної мотивації. Формування та розвиток сприятливого середовища, в свою чергу зможе позитивно впливати на рівень персональної мотивації. В той же час варто зазначити, що т.з. негативне середовище, відсутність взаємної уваги, поваги та довіри здатне помітно знижувати рівень мотивації.

Однією із провідних причин демотивації можна вважати тривалі психологічні стани байдужості та апатії. Ці стани нині є надзвичайно розповсюдженими. По-перше, в умовах підступної та кровопролитної російсько-Української війни, більшість громадян нашої держави потерпають від таких важких психологічних станів, як: турбота, занепокоєння, жах, розчарування та ін. Доволі довге перебування у подібних емоційних станах, в свою чергу, може призводити до емоційного вигорання та психологічного виснаження. По-друге, вважаючи на те, що психологічний стан байдужості та апатії є одним із захисних механізмів, він може бути активований не лише кризовими факторами, але й інформаційним перевантаженням в цілому. По-третє, можна з впевненістю говорити про те, що апатія, байдужість, та їх невідворотний наслідок – демотивація, найчастіше наздоганяє особистостей, які страждають на аліксітімію, яка являє собою нездатність розрізняти, розуміти, ідентифікувати та виражати власні емоційні стани. По-четверте, варто особливо наголосити на тому, що відсутність позитивного зворотнього зв'язку може поступово призводити до розчарування, байдужості та демотивації в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник. К. : Либідь, 2022. 304 с.
2. Іллін Є. П. Мотивація і мотиви. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2018. 512 с.
3. Якименко, Л. Ю. Мотивація-основа управління людськими ресурсами : навч.-практ. посібник. Київ : Центр навч. літ., 2018. 144 с.

REFERENCES

1. Zanuk, S. S. (2022). *Psuhologia motuvacii* [Psychology of motivation]. Kuiv. 304 p. [in Ukrainian].
2. Ilin, E. P. (2018). *Motuvacia i motuvu* [Motivation and motives]. Ternopil. 512 p. [in Ukrainian].
3. Yakimenko, L. U. (2018). *Motuvacia – osnova upravlinna ludskumu resursamu* [Motivation is the basis of human resource management]. Kyiv. 144 p.

Kadievskia Irina Arkadiivna

Doctor of Philological Sciences,
Professor at the Department of Humanitarian and Socio-Economic Disciplines
Military Academy (Odesa)
10, Fontanska rd., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3134-8574

**MOTIVATION IN THE CONTEXT OF A PERSON'S LIFE ORIENTATION
(SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECT)**

Relevance of the problem. *Motivation is a real locomotive of the progress of human civilization, because it is a powerful force that can motivate us to take action to achieve significant goals. Without a high level of motivation, it is simply impossible to achieve success and noticeable results in any sphere of human activity. That is why the problem of increasing motivation in the context of a person's life orientation is of particular relevance. To solve this problem, it is necessary to rethink outdated ideas about the key factors of demotivation.*

The purpose of the article is to conduct a socio-philosophical analysis of the key mechanisms of motivation and the possibilities of increasing it in the context of forming a person's personal life orientation.

To achieve this goal, the following **methods** were used: the method of critical analysis of scientific literature on the specified issues, dialectical, inductive, deductive, and the method of system analysis.

Research results. *Understanding the philosophical and psychological aspects of motivation in the context of a person's life orientation is quite important not only for self-development, but also for specific self-realization in any types of human activity. The level of motivation is largely associated with the presence of a significant goal, which is perceived by the individual as his own, desired and voluntarily chosen from many others. The formation and development of a favorable environment can positively affect the level of personal motivation. At the same time, a negative environment, the lack of mutual attention, respect and trust can significantly reduce the level of motivation. The demotivating effect can be caused by both a conflict (aggressive) environment and an indifferent (passive) environment. An equally important factor in motivation is self-discipline. Excessive self-discipline can lead to overexertion and loss of motivation in general.*

One of the leading causes of demotivation can be considered long-term psychological states of indifference and apathy. These states are now extremely widespread. Firstly, in the conditions of the insidious and bloody Russian-Ukrainian war, most citizens of our state suffer from such severe psychological states as: worry, anxiety, horror, disappointment, etc. Secondly, considering that the psychological state of indifference and apathy is one of the protective mechanisms, it can be activated not only by crisis factors, but also by information overload in general. Thirdly, apathy, indifference, and their inevitable consequence – demotivation, most often overtake individuals suffering from alixithymia, which is the inability to distinguish, understand, identify and express their own emotional states. Fourthly, the lack of positive feedback can gradually lead to disappointment, indifference and demotivation in general.

Key words: motivation, motive, stimulus, needs, life orientation of the individual.

Дата надходження статті: 13.10.2025

Дата прийняття статті: 25.10.2025

Опубліковано: 26.12.2025